

Sygn. akt I A Ca 176/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Janusz Leszek Dubij (spr.)
Sędziowie	:	SA Elżbieta Kuczyńska SA Beata Wojtasiak
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2014 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **S. K.**

przeciwko (...) **S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji **pozwanego**

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce

z dnia 30 grudnia 2013 r. sygn. akt I C 256/13

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.**

UZASADNIENIE

Powód S. K. wniósł o zasądzenie od (...) S.A. w W. kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 lutego 2013 r. tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego w postaci zerwania więzi rodzinnej między ojcem a synem oraz zasądzenie kosztów postępowania sądowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu podał, że w wyniku wypadku samochodowego, którego sprawca był ubezpieczony w zakresie odpowiedzialności cywilnej u pozwanego, śmierć poniósł jego syn M. K.. Jako podstawę prawną roszczenia powód wskazał art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Pozwany odmówił wypłaty zadośćuczynienia, uzasadniając to brakiem podstawy prawnej dla zgłoszonego roszczenia.

(...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa prawnego. Zakwestionował swoją odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych powoda. Podniósł, że w orzecznictwie istnieje spór czy roszczenia o zadośćuczynienie można dochodzić w oparciu o przepisy art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. w stosunku do zdarzeń sprzed 2008 r. Podkreślił, że art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...) i (...), zawiera enumeratywny katalog przyczyn skutkujących odpowiedzialnością materialną ubezpieczyciela i nie wymienia naruszenia dóbr osobistych.

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Ostrołęce zasądził od (...) S.A. w W. na rzecz S. K. kwotę 30.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 17 lutego 2013 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o poniższe ustalenia faktyczne.

M. K. był pierworodnym synem S. K., w dniu śmierci miał 23 lata, studiował zaocznie w O. na Wydziale (...), w okresie od (...)do (...) był zatrudniony w dyskoncie spożywczym na stanowisku (...). Od 2000 r. mieszkał w O. u swojej cioci, odwiedzał rodziców w każdy weekend oraz w dniach wolnych od pracy, a podczas tych odwiedzin pomagał im przy pracy w gospodarstwie rolnym.

W dniu (...) na skrzyżowaniu ul. (...) w O., R. J. naruszył umyślnie zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że kierując samochodem osobowym marki F. (...) o nr rej. (...) rozpoczął manewr wyprzedzania bezpośrednio przed przejściem dla pieszych, wskutek czego nie ustąpił pierwszeństwa i potrącił prawidłowo przechodzącego na wyznaczonym przejściu dla pieszych (z prawej strony na lewą w stosunku do ruchu pojazdu) pieszego M. K., który w następstwie doznanych obrażeń ciała zmarł w dniu (...)Sprawca, wyrokiem Sądu Rejonowego w Olsztynie, został uznany winnym popełnienia czynu z art. 177 § 2 k.k. i skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności.

R. J. posiadał obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego w (...) S.A. w W..

Po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego pozwany wypłacił na rzecz powoda odszkodowanie w wysokości 8.000 zł (tylże samo na rzecz jego małżonki W. K.), na rzecz obojga małżonków kwotę 10.839 zł tytułem kosztów pogrzebu i nagrobka, co łącznie stanowiło 26.839 zł. W dniu 12 października 2005 r. pozwany wypłacił małżonkom jeszcze po 7.000 zł. Ogółem, powód uzyskał od pozwanego kwotę 15.000 zł oraz 4.000 zł tytułem nawiązki zasądzonej wyrokiem w sprawie karnej.

Poza zmarłym M. powód ma jeszcze troje dzieci, które usamodzielnily się i mieszkają osobno.

Po śmierci syna powód nie korzystał ze wsparcia farmakologicznego i psychologicznego, zażywał jedynie środki uspokajające dostępne w aptece bez recepty. Z opinii biegłego psychologa wynikało, że okres żałoby po starciu syna przebiegł w sposób naturalny i został zakończony, bowiem nie stwierdzono u S. K. zespołu stresu posttraumatycznego ani długotrwałego bądź trwałego uszczerbku na zdrowiu.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

Wskazał, że wprawdzie z przepisów ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...) i (...) (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 ze zm.) wynika, że z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje jedynie odszkodowanie za szkodę powstałą w związku z ruchem pojazdu mechanicznego, tym niemniej ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciela kształtuje nie tylko ta ustawa ale także przepisy kodeksu cywilnego. Powołał się przy tym na treść uchwał Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r. (III CZP 76/10) oraz z dnia 13 lipca 2011 r. (III CZP 32/11), z których jednoznacznie wynika, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje

na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

Mając powyższe na uwadze Sąd uznał, że pozwany jest odpowiedzialny za krzywdę, jakiej doznał powód na skutek śmierci syna. Zauważył, że w wyniku przedmiotowego zdarzenia doszło do naruszenia takich dóbr osobistych jak: „więzi rodzica z dzieckiem” oraz „prawo do życia w rodzinie tworzonej przez wszystkich jej członków”. Ochrona tych dóbr ma na celu kompensację doznanej krzywdy, tj. złagodzenie cierpienia wywołanego śmiercią osoby bliskiej oraz pomoc osobie pokrzywdzonej w dostosowaniu się do zmienionej rzeczywistości. Ból i rozpacz, którą odczuwał powód, stopniowo przechodzące w żal, smutek i tęsknotę, jako będące następstwem zerwania więzi łączącej go z synem – zdaniem Sądu Okręgowego -niewątpliwie stanowi jego krzywdę.

Miarkując wysokość zadośćuczynienia z tytułu powyższej krzywdy uznał, że zgłoszone roszczenie określone jako zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych, podlega ochronie i jest uprawnione co do zasady, jednakże w mniejszym zakresie niż domagał się tego powód. Mając na uwadze treść przepisu art. 448 k.c. oraz stanowisko judykatury i orzecznictwa w tym przedmiocie uznał, że kwota 30.000 zł będzie adekwatnym zadośćuczynieniem.

Sąd Okręgowy szacując powyższe zadośćuczynienie miał również na względzie siłę więzi łączącej powoda z synem. Nie bez znaczenia pozostawał tutaj fakt, że M. był dzieckiem pierwotnym powoda. S. K. popierał dążenie syna do zdobycia wykształcenia i wspierał go finansowo, miejsce wypadku rodzina upamiętniła granitową płytą, co – zdaniem Sądu – świadczy o tym, że więzi łączące członków rodziny zmarłego przekraczają przeciętną miarę. W swoich rozważaniach wziął również pod uwagę opinię biegłego psychologa, którą uznał za w pełni wartościowy materiał dowodowy w sprawie.

O odsetkach orzekł w oparciu o art. 817 § 2 k.c., argumentując, że decyzja o odmowie wypłaty zadośćuczynienia została wydana 12 lutego 2013 r. jako kończąca proces likwidacji szkody powoda. Z tą właśnie datą – w ocenie Sądu – nastąpiło wyjaśnienie okoliczności istotnych dla sprawy. Roszczenie stało się wymagalne po upływie 14 dni licząc od zakończenia postępowania likwidacyjnego, a zatem odsetki należały się od 27 lutego 2013 r.

O kosztach procesu rozstrzygnął na podstawie art. 100 k.p.c., rozdzielając je stosunkowo do ostatecznego wyniku procesu (30% - 70%).

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w całości i zarzucając Sądowi I instancji:

- naruszenie art. 448 k.c. z zw. z art. 24 k.c. przez przyjęcie, że powodowi przysługuje zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych w postaci więzi emocjonalnych między członkami rodziny;
- naruszenie art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o obowiązkowych ubezpieczeniach, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych przez przyjęcie, że umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje odpowiedzialność odszkodowawczą zakładu ubezpieczeń za naruszenie dóbr osobistych innych niż zdrowie i życie;
- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyrokowania.

W oparciu o tak skonstruowane zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa prawnego za obie instancje.

W uzasadnieniu podniósł, że w wyniku procesu Sąd I instancji ustalił zasadną – w swojej ocenie – kwotę zadośćuczynienia (odmienną od pierwotnego roszczenia powoda), zatem odsetki od tej kwoty powinny być zasądzone od dnia wyrokowania.

Strona powodowa w odpowiedzi na apelację wniosła o odrzucenie apelacji pozwanego z uwagi na błędne określenie stron w postępowaniu, ewentualnie o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za II instancję wg. norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

W przedmiotowej sprawie pozwany ubezpieczyciel kwestionował prawo domagania się przez powoda ochrony dóbr osobistych i przyznanie z tego tytułu stosownego zadośćuczynienia.

Na wstępie zaznaczyć należy, że bezspornym w sprawie jest, iż śmierć syna powoda M. K. nastąpiła w dniu(...), a zatem przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c., wprowadzonego ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731). Przepis ten stwarza możliwość przyznania najbliższym członkom rodziny odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, ale tylko w odniesieniu do zdarzeń zaistniałych po 3 sierpnia 2008 r.

W stanie prawnym miarodajnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, roszczenie o zadośćuczynienie mógł zgłosić jedynie pokrzywdzony, t.j. osoba, przeciwko której skierowane było działanie sprawcy (art. 445 § 1 k.c.). Również Sąd Najwyższy niejednokrotnie wyrażał pogląd, że roszczenie o zadośćuczynienie przysługuje jedynie osobie, przeciwko której było skierowane zdarzenie, określone jako czyn niedozwolony.

Mając to na względzie, należy skonstatować, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, gdzie powód – w związku ze śmiercią osoby bliskiej - domagał się zadośćuczynienia za krzywdę w postaci cierpień psychicznych i fizycznych, zastosowanie mógł znaleźć wyłącznie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela ukształtowane i utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowisko, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dobra osobistego członków rodziny zmarłego (w postaci szczególnej więzi rodzinnej) i tym samym uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c., jeżeli śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który zaistniał przed 3 sierpnia 2008 r. (por. uchwały Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 22 października 2010 r. III CZP 76/2010 OSNC 2011/B poz. 42 i z dnia 13 lipca 2011 r. III CZP 32/2011 OSNC 2012/1 poz. 10 oraz wyroki Sądu Najwyższego - Izba Cywilna: z dnia 14 stycznia 2010 r. IV CSK 307/2009 OSNC 2010/C poz. 91, z dnia 25 maja 2011 r. II CSK 537/2010, z dnia 10 listopada 2010 r. II CSK 248/10).

Ustawodawca przywracając instytucję zadośćuczynienia dla najbliższych członków rodziny w art. 446 § 4 k.c. kierował się przede wszystkim podkreśleniem rangi rodziny i więzi łączącej jej członków. Oba te roszczenia - tj. roszczenie z art. 448 k.c. i roszczenie z art. 446 § 4 k.c. - mają identyczny charakter i cel, choć każde z nich posiada inną podstawę prawną.

Art. 446 § 4 k.c. obowiązujący od 3 sierpnia 2008 r. - zmienił jedynie sposób realizacji roszczenia przez wskazanie kręgu osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, LEX nr 604152; z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012, Nr 1, poz. 10).

Tymczasem art. 448 k.c. (funkcjonuje w tej formie od 1964 r.), przewiduje zadośćuczynienie z tytułu wszystkich zdarzeń stanowiących o naruszeniu jakiegokolwiek dobra osobistego (nie tylko śmierci), jak również każdej osoby, której dobro osobiste zostało naruszone, a nie wyłącznie skonkretyzowanej grupie osób.

Dopuszczalne jest zatem udzielenie ochrony w zakresie kompensacji szkód niemajątkowych wynikłych z naruszenia dóbr osobistych na ogólnej podstawie, jaką jest art. 448 k.c. Zgodnie z wypracowanym już stanowiskiem Sądu Najwyższego, odpowiedzialność ubezpieczonego obejmowała także oparte na podstawie art. 448 k.c. zadośćuczynienie za krzywdę z tytułu naruszenia dóbr osobistych członków rodziny zmarłego.

Sąd Najwyższy ostatecznie przesądził też, że art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...) i (...) w brzmieniu obowiązującym przed dniem 11 lutego 2012 r. - nie wyłączał z zakresu

ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c. (por. uchwałę z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 93/12, OSNC 2013/7-8/84).

Obecnie nie ma też wątpliwości, co do tego, że więzi rodzinne stanowią jedno z dóbr osobistych chronionych prawem - potwierdzeniem słuszności tego stanowiska może być chociażby art. 47 Konstytucji RP, który stanowi, iż „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”. Oznacza to, że więź rodzinna winna być traktowana jako szczególne dobro osobiste i być poddana ochronie na podstawie art. 23 k.c. i art. 24 k.c. Również, w orzecznictwie i w piśmiennictwie, w zasadzie zgodnie przyjmuje się, iż śmierć osoby najbliższej powoduje naruszenie dobra osobistego osoby związanej emocjonalnie ze zmarłym.

Nadmienić wypada, że samo istnienie więzi emocjonalnej, która łączyła powoda ze zmarłym, nie jest wystarczającą przesłanką do zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Sąd orzekający może bowiem, ale nie musi, przyznać zadośćuczynienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2002 r., V CKN 1581/00, OSNC 2004 nr 4, poz. 53; z 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1010/00, OSNC 2003 nr 4, poz. 56). Wynika to zarówno z treści art. 448 k.c. jak i z funkcji zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych. Roszczenie wynikające z art. 448 k.c. nie powinno być bowiem traktowane jako mające charakter lub choćby tylko aspekt penalny. Jego rola polega wyłącznie na zapobieżeniu trwaniu naruszenia i możliwego do osiągnięcia złagodzenia skutków negatywnych doznań, wynikających z naruszenia dóbr osobistych. Dlatego, oceniając zarówno możliwość zasądzenia, jak i wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej, sąd musi wziąć pod uwagę kompensacyjny - a nie represyjny - charakter zadośćuczynienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1010/00, OSNC 2003 nr 4, poz. 56; wyrok SN z 11 października 2002 r., I CKN 1032/00; wyrok SN z 27 września 2005 r., I CK 256/05).

W przedmiotowej sprawie Sąd I instancji wszystkie te okoliczności wziął pod uwagę i trafnie doszedł do przekonania, że powód wykazał istnienie przesłanek do wypłaty jemu stosownego zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych w postaci prawa do osobistej więzi z synem. Powyższe pozwala na uznanie, że żądanie zasądzenia na rzecz powoda zadośćuczynienia było usprawiedliwione, co do zasady.

Przechodząc zaś do podniesionego w uzasadnieniu apelacji zarzutu błędnego naliczenia odsetek, Sąd Apelacyjny w pełni podziela argumentację Sądu I instancji wskazaną w uzasadnieniu wyroku i tym samym uznaje, że odsetki zostały prawidłowo zasądzone od dnia 27 lutego 2013 r.

Ustosunkowując się do stanowiska strony powodowej wyrażonego w odpowiedzi na apelację, w kwestii odrzucenia apelacji pozwanego z uwagi na błędne określenie strony powodowej, należy zauważyć, iż tego typu uchybienie nie stanowi podstawy do odrzucenia pisma procesowego jakim jest apelacja (art. 370 k.p.c. w zw. z art. 373 k.p.c.). Niezależnie od tego, wypada wskazać, że zgodnie z treścią art. 130 § 1 k.p.c. - istotne znaczenie mają tylko warunki formalne, których zachowanie powoduje nadanie pismu procesowemu prawidłowego biegu.

Ocena, czy niezachowanie stwierdzonego wymagania uniemożliwia nadanie pismu prawidłowego biegu, czy też ze względu na rodzaj wymagania i istotę występującego braku, nie stanowi przeszkody do nadania pismu właściwego biegu, może być wyrażona tylko w odniesieniu do określonego pisma dotkniętego brakami i poddanego badaniu. W sprawie niniejszej, wskazane jest zakwalifikowanie tego typu uchybienia ze strony pozwanego jako oczywistą niedokładność, bowiem z dalszej treści pisma można wywnioskować jaką stronę procesową autor pisma miał na myśli.

Jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 maja 2012 r. (III CZ 18/12, LEX nr 1232602): „Zgodnie z art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c. mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym. W przepisie art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c. ma swoje źródło dyrektywa rozpoznania pisma zgodnie z jego treścią, także wówczas, gdy zostanie ono mylnie oznaczone lub dotknięte innymi oczywistymi niedokładnościami. Oczywista niedokładność może dotyczyć treści pisma, gdy została ona niewłaściwie zredagowana, niemniej w sposób pozwalający na ustalenie treści tego pisma w drodze wykładni. Nadto, art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c. nie dopuszcza możliwości przypisania pismu procesowemu innej treści, niż została w nim wyrażona”.

Niemniej jednak, należy zgodzić się ze stroną powodową, że pozwany przy konstruowaniu przedmiotowej apelacji nie przyłożył należytej uwagi do jej sporządzenia.

Mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego na mocy art. 385 k.p.c.

O kosztach zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą Sąd Apelacyjny orzekł w oparciu o § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.